

Filozofia chrześcijańska (1932) - konspekt

Autor tekstu: **Władysław Witwicki**

Zrazu chrześcijaństwo ogranicza się do trzech haseł:
 1. poznaj Boga
 2. spełniaj prawo moralne
 3. myśl o życiu przyszłym.
 Pierwsi filozofowie od Platona biorą:
 1. naukę o ideach
 2. wiarę w wyższość ducha nad materią;
 od Arystotelesa: Bóg przyczyną i celem ostatecznym
 od Stoików: przesiąknięcie materii duchem
 od Cyników: obojętność dla dóbr doczesnych
 od Sceptyków: pogardę dla poznania zmysłowego i rozumowego.

Okres I: ojców Kościoła (do VI wieku)

Patrystyka:

apologetyczna — bronią wiary na zewnątrz; pokazują zgodność wiary z rozumem
 systematyczna — systematyzują dogmaty

ŁACIŃSKA — Rzym i kolonie Afryk. — Antyfilozoficzny nastrój
 GRECKA — Aleksandria — Szkoła katech(etów). Cezarea Antiochia Gaza Ateny nawiązują do greckich filozofów

I okres Patrystyki — do Soboru Nicejskiego 325

II okres Patrystyki — potem

4

1. gnostyków II wiek systemy: (wschodni)
 2. aleksandryjski III wiek (Origenes)
 3. Ojców kappadockich IV wiek (Grzegorz z Nyssy, Grzegorz z Nazjanzu, Bazyli Wielki)
 4. Augustyn V wiek. Tertullian

GNOSTYCY II wiek

Celem zrobić z wiary „wiedzę” a zrobili mitologię i religię mistyczną. W Syrii w połowie II-go wieku.

W Egipcie drobne sekty żydowskie i pogańskie, babilońskie i gminy

SATURNINUS (za Hadriana) żydowska odmiana z Antiochii

BASILIDES (Poganin)

VALENTINUS (Egipcjanin)

BARDESANES (Syryjczyk)

Dwoistość Boga

Bóg niepoznawalny i nienazwany

Między Bogiem a materią 7 eonów a między

Pełnia eonów (Rozum, światło)

W - dobro

- światło

Świat materialny

Jeden z eonów złączył się z

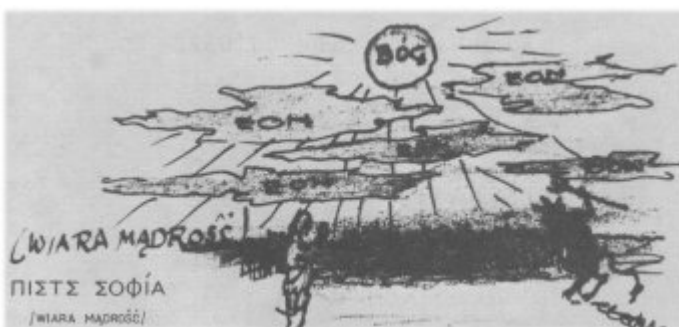
Chrystus to ciało Eon, który wyzwoił świat od złego

Nie miał ciała (Doketyzm). Chr(ystus) był tylko zjawiskiem.

Ludzie jedni zmysłowi a drudzy mają iskrę bożą

niewtajemniczeni — wtajemniczeni

Racjonalista.pl

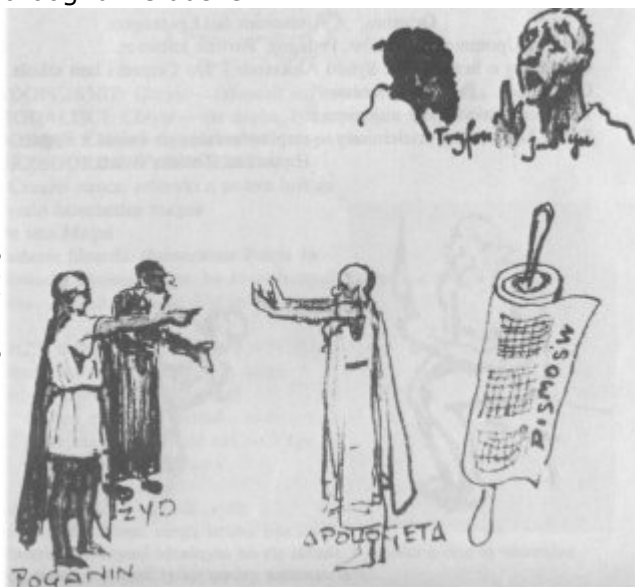

1. mają tylko ciała (hylicy)
 2. i ciała i dusze (psychicy)
 3. jeszcze i ducha mają (pneumatycy).
 Alegorycznie rozumieją Pismo św.
 W opozycji przeciwnik chrystianizm. Chrześcijanie piszą, że gnostycy widzą w Piśmie św. symbole

1. a w Piśmie św. są fakty a nie symbole
 2. bawią się w teozofię
 3. z Boga robią mnogość
 4. ograniczają Boga (przez materię, której nie stworzył)
 5. są zuchwali (krytykują ustrój Świata, że zły)
 Herezje pokrewne gnostykom:
 1. MARCJON — dwa bogi. Świat dziełem złego boga
 2. HERMOGENES
 3. MANICHEJCZYCY z Persji (III wiek) dualizm i mitologia
 dwa bogi dwie dusze

APOLOGECI WSCHODU

1. JUSTYN męcz. (106-166) z Palestyny, lubi stoików
 Apologię chrześc. do Antoninusa napisał Dialogus cum Tryphone (iudaeo)
 2. IRENEUSZ (104-202) z Azji mn. w Lugdunie umarł
 3. ATENAGORAS
 4. TEOFIL z ANTIOCHII
 5. MINUTIUS FELIX
 6. LACTANTIUS
 7. TATIANUS
 8. HERMIAS

OJCOWIE ALEKSANDRYJSCY III po Chr.
 BÓG: jest jeden — bo świat jest jeden i jednolity.

I najdoskonalszy a więc jeden.
 Stosunek do świata. Wszystko stworzył -

nawet

	Czy	poznałny?	Przechodzi	materię.
	Tylko	pośrednio	przez	pojęcie.
DUSZA:	nieśmiertelna,	bo rozumna i	musi być	zbawiona
	Traducjaniści wierzą,	że bóg wprowadza	dusze gotowe	w ciało.
	Kreacjoniści,	że stwarza	dusze na nowo	każdą.
	Jest obrazem Boga.	Subtelne ciało	albo niematerialna.	
METAFIZYKA:	Wszystko	stworzone	ex	nihilo.

Świat jest niedoskonały.

ORIGENES 186-254 z Aleksandrii chrześcijanin, uczeń Klemensa i Ammoniosa Sakkasa

Origenes Ammonios Sakkas tragarz
 II wiek. Upomnienie Greków. Pedagog. Barwne kobierce.
 Oskarżony o herezję (232 Synod Aleksandr.). Do Cezarei i tam szkoła.
 O zasadach. „Przeciw Kelsosowi”.
 Bóg ojciec zaświatowy niezmienny.
 Syn-Logos, Bóg ucieleśniony — etap wyłaniania się świata z Boga.
 Hipostaza. Zbawca świata.

Bóg niepojęty nieskończony - jest DOBROCIA i MIŁOŚCIĄ.

Świat z niczego bez początku jest wiecznym polem działania Boga. Obecny świat przemija.
 Duchy preegzystują wolne

Dobre, złe; niższe, wyższe. Rozmaicie używają wolności.

ADOPCJANIE: Chryst — człowiek usynowiony przez Boga
 MODALIŚCI: Chryst — nie osoba, tylko przejaw Boga
 DOKECI: Chryst — zjawisko, widmo, pozór
 GRZEGORZ Z NYSSY (325-394)
 z Cezarei naucz. retoryki a potem biskup Oratio catechetica magm
 De vita Moysi
 Zadanie filozofii: tłumaczenie Pisma św.
 Dowodzi istnienie Boga: bo świat b. mądry więc ma autora
 Świat jest jeden — więc Bóg jeden.

TRZY OSOBY. TA SAMA NATURA
 Dusza: obraz i podobieństwo Boga.
 Świat z miłości — dobór pełny
 Istotny muszą korzystać z nich
 Korzystać może tylko coś boskiego umiera
 Co boskie to nie umierają!
 Istoty nie umierają!
 mogą oglądać Boga jeśli czyste
 proste, niezłożone, mogą istnieć bez ciał.
 Materia jest czymś idealnym bo się składa z jakości a one są nierealne
 Bóg może stwarzać tylko rzeczy niematerialne.

ARIANIE Nie ma Trójcy. Prawda dostępna naturalnemu rozumowi.

Q.F. TERTULLIANUS 160-220
 Kartago. Poganin. Prawnik. Chrzci się.

Montanista.
 Wiedza rozumowa bezużyteczna.
 Prawda cała i tylko w Piśmie — przekracza rozum.
 Wiedza, poznanie niemożliwe i szkodliwe,
 bo prowadzi do upadku moralnego!
 Nie ma Prawdy bez Boga a wiedzy o Bogu bez Chrystusa. Szewc znalazł a Filozof nie znajdzie Boga.

CREDO QUIA ABSURDUM. Sercem przygotuj się do objawienia.
 Człowiek: zmysłowy cielesny i nic nie wart.
 Depce intelekt. Miejsce dla łaski!
 Wszelki byt cielesny. Bóg też cielesny.
 Nauka Chr. prawem.

AU(RELIUSZ) AUGUSTYN 354-430

Tagasta. Monika. Ojciec poganin. Rzym, Mediolan, Retor.
 Niechrzczony Manichejczyk; Sceptyk. Kazania

Ambrożego.
 Biskup Hippony.
 Contra Academicos
 De vita beata
 Soliloquia
 De quantitate animae
 Confessiones
 De Trinitate
 De civitate Dei
 Retractationes.

TEORIA POZNANIA:
 Celem człow. szczęście
 Szczęście tylko Bóg dać może.
 Zatem szcz: poznaj Boga i wł(asną) duszę.
 Zmysły łudzą ale nie zawsze.
 Błędy, gdy mówisz o rzeczach a nie o zjawiskach
 Niezawodne twierdzenia dotyczą

własnych myśli

Fizyka niepewna.
 In interiore homine habitet veritas.
 Lepiej poznaje umysł prawdy wieczne niezmiennie bez zmysłów.
 Te prawdy istnieją poza człowiekiem (!?) w Bogu.
 Duszy Bóg udziela idej przez illuminatio
 Poznanie to contemplatio — dzieło łaski dla czystych serc
 Pozn. mistyczne (niezachwiane)
 Bóg panuje nad stworzeniem. Duch nad ciałem. Wola nad rozumem.
 Dusza — substantia samoistna.
 Funkcje D.: myśl, wola, pamięć.
 W całym ciele siedzi i poznaje prawdy wieczne. Wiedza o niej pewna.
 Rozgwar zmysłów szkodzi.

WOLA. Rozum jest bierny a wola czynna. Tylko ona jest istotą człowieka. Istotą Boga też wola.

Wiara jest rzeczą serca to znaczy wymaga pobudek uczuciowych i aktu woli. Zbliżenie do Boga przez miłość

ŚWIAT DOCZESNY dziełem Boga. On jest przedmiotem każdej wiedzy
 Bóg jest jedyną osobą godną miłości
 kierownikiem świata
 i Sędzią.
 Świat rozumnie urządzony według idej złożonych w umyśle bożym.
 Jest dobry. Cudowny: tylkośmy się zanadto przyzwyczaili do cudowności.
 To co dobre jest z Boga. To co złe to ze złej woli

człowieka.

Zło jest tylko brakiem dobra. Defectus boni.
 Bóg dopuszcza zło, ale i ono jest potrzebne w świecie. Malum necessarium. Dla harmonii.
 Aufer meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus (usuń nierządnicę ze społeczeństwa, a zburzysz wszystko rządami).
 Dobrym można być tylko zasłużywszy na łaskę bożą.
 Bóg do woli jednemu daje łaskę drugiemu nie.
 Potem jednych karze a drugich zbawia.

PAŃSTWO BOŻE I PAŃSTWO ZIEMSKIE. Zmaganie się tych państw w dziejach świata. Sześć okresów tej walki. Szósty z urodzeniem Chr. zaczęty. To już ostatni. Potem wieczność ma przyjść.

SCHOLASTYKA

I okres rozwoju: od IX do XII wieku włącznie. Anglia.

II okres systemów: XIII wiek. Francja.

III okres krytyki: XIV i XV wiek.

I okres — encyklopedyczny powierzchowny
 1. Izydor z Sewilli VII wiek
 2. Beda Venerabilis VIII wiek
 3. Hrabanus Maurus IX wiek
 Karol W. i Alcuin 800. To pierwsza faza rozkwitu.
 Druga za Grzegorza XII w wieku XI.
 Szkoły przy katedrach i przy pałacach. Duchowne.
 7 artes liberales:
 GRAM(atica) loquitur
 DIA(lectica) vera docet
 RE(torica) verba colorat
 MUS(ica) canit

NUMERAT

AR(itmetica)
ponderat
astra

GEO(metria)

AST(ronomia)

colit

THEOLOGIA jako wyższa nauka

JOANNES

SCOTUS

ERIUGENA

na dworze Karola Łysego pocz. IX wieku.
 De praedestinatione tractatus
 De divisione naturae tractatus
 Pismo św. alegorycznie bierze. Bóg niepoznawalny. Teologia tylko powie to, czym Bóg nie jest.
 Tylko przez jego stwory można go poznać.
 Bóg — świat — wszystko we wszystkim — Panteizm
 1. Bóg Ojciec — natura naturans non naturata
 2. Zespół idei — naturata naturata et naturans
 3. Świat realny — natura naturata non naturans
 4. Bóg jako cel i koniec — natura non naturata et non naturans.
 Gatunki są realnymi siłami i tworzą rzeczy
 Jednostka to przemijający objaw bytu prawdziwego.
 Materia to zespół własności niematerialnych.

Świadectwo zmysłów wystarcza tylko do poznania świata (nieczytelne)

PLATONIZM

Spór o przeznaczenie: Gotschalk za Augustynem: skazani jedni na potępienie a drudzy na zbawienie. Eriugena: wszechwiedza boska dotyczy tylko dobra — tego, co jest a nie dotyczy braku dobra — tego czego nie ma. Praescientia Dei non determinat kominem ad malum

AMALRICUS cokolwiek jest, to Bóg.
Bóg i w nas działa jak w organie.

WALDENSI: wcielenie zmartwychwstanie
 przysługuje każdemu

BEGGARDZI w Kolonii.

ANZELM

z

Canterbury

1033-1109

Alter Augustinus z Aosty. Opat w Beque
 Proslogium o naturze Boga.
 Dialogus de Grammatico
 de Veritate
 Cur Deus homo — odkupienie
 Credo ut intelligam
 Wiara wyprzedza i normuje rozumienie
 Rozum nie może sprawdzać wiary — tylko uzasadniać aby objaśnić.
 Prawdy trzeba dowodzić racjami, ale wiara punktem wyjścia i celem.
 Bóg i świat racjonalny jest — więc logiką można go pojąć.
 Prawda jest nie tylko w umyśle ale i w rzeczach.
 Gatunki to wzory.

Chrystus jako satysfakcja honorowa Bogu a nie odkupienie.

Dowód ist(nienia) Boga:

1. Jeżeli coś ma cechę względną, to musi istnieć i to, ze wzgl(ędu) na co ta cecha mu przysługuje.

Są ludzie dobrzy — więc jest i Bóg najlepszy.
Ontologiczny dowód istn(ienia) Boga

2. Musi istnieć naprawdę Bóg, jeżeli jest pojmowany jako najdoskonalszy, bo gdyby nie istniał naprawdę, nie byłby najdoskonalszy (brakłoby mu istnienia rzeczywistego do doskonałości).

Ateizm spreczny wewnątrznie.

Szkoła w Laon zbierała sentencje z Pisma i Doktorów kość.

BERNARD

z

Clairvaux

(1091-1151)

Krzywousty

II wyprawa krzyż(owa) i tępienie heretyków
 De gradibus humilitatis et superbiae
 De diligendo Deo
 De gratia et libero, arbitrio
 De consideratione

MISTYK masochista pokorny.
 Obcuj z Bogiem. Przez miłość i pokorę osiąga się łaskę i zbliża się do Boga po 4 stopniach miłości i 12 pokory.

Poznaj własną nędzę, będziesz współczuł z innymi.

EKSTAZA

HUGO OD ŚW. WIKTORA
 (1096-1141)
 z Saksonii.
 Didaskalion (encyklop. nauk)
 Epitome in Philosophiam sacramentis
 De Kroniki

- 4 działy nauki:
1. teoretyczna — szuka prawdy: 1. teologia. 2. matematyka 3. fizyka
 2. praktyczna — kieruje obyczajami: 1. etyka indywidualna. 2. ekonomika. 3. polityka
 3. mechaniczna: 1. tkactwo. 2. rolnictwo. 3. medycyna. 4. 5. 6. 7.
 4. logiczna: uczy mówić: 1. gramatyka. 2. dialektyka z retoryką

Wiedzę chce na DOŚWIADCZENIU (wewnętrznym i zewnętrznym) opierać i rozwijać to abstrakcjami
 Ziemiemu życiu służy scientia a upodobn(ieniu) się z Bogiem:
 intelligentia

- Byt poznajesz 3 parami oczu:
1. oczami zwykłymi — świat
 2. rozumem przez rozmyślanie — siebie
 3. kontemplacją intuicją — Boga

Kontemplacja ma 6 szczebli. Niższymi stworzenia się poznaje. Rozszerza się umysł. Wyższymi Stwórcę. Podnosi się umysł i wychodzi p o z a siebie! Za sprawą łaski bożej.

- Wiara ma mniej pewności niż wiedza.
 Prawdy czworakie:
1. secundum rationem (wywodzą się z rozumu)
 2. zgodne z rozumem
 3. przekraczają rozum (supra rationem)
 4. contra rationem.

SPÓR

O

UNIVERSALIA

1. Czy pojęciom ogólnym odp(owiadają) przedmioty rzeczywiste

Porfiriusz — Isagoga do Kategorij
 Aryst(oteles)

1. Czy rodzaje i gatunki istnieją w przyro dzie czy w umysłach tylko
2. Jeśli w przyrodzie, to czy cielesne, czy bezcielesne
3. Czy w rzeczach zmysłowych, czy poza nimi?

Boetios — Komentarz do Isagogi
 napisał

Kategorie są tylko znakami języka

REALIZM

Gatunki są realnymi przedmiotami

NOMINALIZM

Gatunki są tylko wyrazami

skrajny
 Platoński

umiarkowany
 Arystotelesowski

Tradycja Stoików

Gatunki to idee p o z a rzeczami
 panujące u Anzelma to za Plotynem
 myśli boże i emanacje
 Universalia sunt RES ante rem
 (concretam)

Gatunki realne siedzą w
 rzeczach Poza nimi nie.
 Pojęciom odpowiada forma
 gatunkowa w istocie każdej
 rzeczy
 Univers(alia) Res in re
 (concreta)

w IX wieku w XI i w XII w
 Paryżu starcie z realistami
 ROSCELLINUS 1050-1120
 z Compiegne
 Gatunki są tylko
 wyrazami
 Univers(alia) — flatus
 vocis

a istnieją wyłącznie
jednostki
post rem

Wilhelm z Champeaux realista
zwalcza Roscellina

i chce żeby jednogatunkowe jednostki miały: 1) tę samą 2) taką samą 3) podobną istotę

ABELARDUS

Heloiza i kastracja. Paryż. Etyka Scito te ipsum!
Historia calamitatum
Summa „Sic et non”.
Glossae in Porfirium
Duch św. — — duch świata
Trzy osoby — — trzy cechy Boga
Universalia to dźwięki ze znaczeniem jednym. Pojęcia ogólne to orzeczenie bez przedmiotów. Są nabyte i abstrakcją zrobione. Jest konceptualistą.

KONCEPTUALIZM

Universalia są stanami umysłów. Bytami psychicznymi.
Universalia — — CONCEPTUS MENTIS
Walter z Mortagne: Każdy przedmiot jest
jednostką — — Plato
gatunkiem — — grek
i rodzajem — — człowiek
Adelard z Bath
Jednostka gatunek rodzaj to różne strony przedmiotu jednego
Indyferentyzm: jednostka każda ma cechy indywidualne i gatunkowe, ogół jednostek
podobnych jest przedm(iotem) pojęcia ogólnego
Konformizm: wspólna forma wyabstrahowana jest przedm(iotem) pojęcia ogólnego
W Chartres kult Platona czystego a logikę brali od Arystotelesa.
Atomiści, Mechanicy, trochę Sceptycy

ARABOWIE (...)

II.

OKRES SYSTEMÓW XIII wiek
Uniwersytety: Paryski 1200 — teol. filoz.
Oxford 1216
Dominikanie 1209 nowatorzy
Franciszkanie konserwatyści
Stopnie uniwersyteckie: Scolarius
Baccalaureatus
Magister
Doctor
Aleksandryzm — czysty Arystoteles
Dawid z Dinant w Paryżu
Byt prawdziwy to materia.
Forma tylko dla zmysłów zjawiskiem
Rozum jest podłożem formy realnym
Rozum to materia.
I Bóg to materia.
Awerroizm łaciński Siger z Brabantu w Paryżu.
nie ma Opatrzności. Bóg m u s i zna jednostek.
Człowiek nieodpowiedzialny
Johannes Fidanza BONAWENTURA 1221-1274
komentarze do Sententiae Lombarda
Empiria, abstrakcja.
Prawdy wieczne w Bogu dla oświeconych przez Boga w modlitwie.
Obraz Boga w duszy własnej nosisz.
6 stopni widzenia:
1. widzenie przyrodzone
2. przez wiarę wyższe

3.	przez		pismo		pouczone				
4.		przez			kontemplację				
5.		przez			proroctwa				
6.		przez			zachwył				
Światło	to	subtelna	materia.	Z	niej świat,	z Boga.	Z	niej	rzeczy.
Światło	to	siła	w		materii	działająca,		forma	jakaś.
Kaźde ciało ma zarodek od Boga.									
	ROGER				BACON				1210-1294
	Franciszkanin.				Communio				naturalium
Doświadczenie grunt. Rozumowanie niepewne. Potrzebne światło nadprzyrodzone.									
	ALBERT				WIELKI				1193-1280
Arystotel(es) Plotyn i Augustyn									
	TOMASZ		Z		AKWINU				1225-1274
	Montecassino,		Dominikanin,		Neapol,		Kolonia,		Paryź
	Summa		Theologiae		6		tomów		i
	Summa contra gentiles.								index

(w tym miejscu, na początku rozpoczętej strony 16 rękopis się urywa)

*

Objaśnienia

Andrzej Nowicki

1. Drukowana tu praca jest fragmentem rękopisu Władysława Witwickiego pod tytułem: *Historia filozofii*. Rękopis ten sporządził Witwicki ok. 1932 r. dla swojej uczennicy, Haliny Sosińskiej (ur. 27 IV 1909 r.), która przechowywała go — jako jedną z wielu pamiątek po Witwickim — przez 56 lat, a 14 II 1988 r. ofiarowała go Andrzejowi Nowickiemu.

Okoliczności powstania tego rękopisu były następujące. Halina Sosińska po ukończeniu gimnazjum Kowalczykówny w Warszawie zaczęła w 1928 r. studiować psychologię na Uniwersytecie Warszawskim i wkrótce została przyjęta na seminarium prowadzone przez Witwickiego. Interesując się szczególnie malarstwem postanowiła specjalizować się w dziedzinie psychologii sztuki. W r. akademickim 1932-1933 ukończyła pracę magisterską, którą Witwicki ocenił bardzo wysoko (obszerne fragmenty tej pracy pt. *Przyczynek do psychologii uczuć estetycznych* zostały wydrukowane w 1935 r. w *Księdze Pamiątkowej ku czci Władysława Witwickiego*, „Kwartalnik Psychologiczny”, tom VII, s. 489-503). Jednak warunkiem uzyskania magisterium było zdanie egzaminu u prof. Władysława Tatarkiewicza z historii filozofii a p. Sosińska obawiała się, że nie potrafi opanować tak ogromnego materiału. Wówczas Witwicki zaczął jej udzielać „korepetycji z historii filozofii starożytnej i średniowiecznej” sporządzając przy tej okazji obszerny konspekt i ozdabiając go 63 barwnymi rysunkami.

Cały rękopis liczy 49 kart nietypowego formatu 22 x 28 cm i składa się z trzech części: najpierw 4 karty nieliczbowane (karta tytułowa, mapa i alfabet grecki) potem *Historia filozofii greckiej* - 30 kart tekstu z numeracją 1-29 (na ostatniej karcie omyłkowo brak kolejnego numeru) i wreszcie *Filozofia chrześcijańska i wieki średnie* - 16 kart tekstu z numeracją podwójną: atramentem 1-16 i ołówkiem 30-45.

Tekst jest pisany atramentem i przeważnie czysto, chociaż zdarzają się poprawki i przekreślenia. Są także dopiski ołówkiem czarnym lub niebieskim i liczne podkreślenia ołówkiem czerwonym. Rysunki są wmontowane w tekst konspektu. Wykonywane piórem lub ołówkiem i kolorowane barwnymi kredkami. Jedynie św. Augustyn jest barwiony akwarelą.

2. Wbrew pozorom tekst Witwickiego nie jest streszczeniem I tomu podręcznika W. Tatarkiewicza. Mimo maksymalnej zwięzłości zawiera wiele takich informacji, których w podręczniku Tatarkiewicza nie ma. Większość zdań nosi wyraźne - rozpoznawalne z daleka — piętno stylu Witwickiego. W przeciwieństwie do W. Tatarkiewicza, który konsekwentnie stosuje pisanie w trzeciej osobie, Witwicki ściąga na karty swego tekstu żywych ludzi i każe im zwracać się wprost do czytelnika: „Sercem przygotuj się do objawienia” (Tertulian), „Obcuj z Bogiem (...) Poznaj własną nędzę” (Bernard z Clairvaux), „Był poznajesz trzema parami oczu” (Hugo od św. Wiktora), „Obraz Boga w duszy własnej nosisz” (Bonawentura). Tej formie wypowiedzi towarzyszą rysunki pełne ekspresji. Tertulian, Hugo, Anzelm zwracają się na rysunkach Witwickiego wprost do nas.

W wielu zdaniach występuje charakterystyczny dla Witwickiego szyk słów, np.

„Komentarz do Isagogi napisał”, „jeszcze i ducha mają”, „krytykują ustrój świata, że zły”. Stale też Witwicki ściąga filozofów chrześcijańskich z nieba na ziemię; to, co u nich brzmi wzniośle, wypowiada językiem codziennym, podkreślając w ten sposób własny dystans wobec ich rojeń np. „gatunki realne siedzą w rzeczach”, „szewc znalazł a filozof nie znajdzie Boga”. W niektórych przypadkach najjaskrawsze niedorzeczności zaznacza Witwicki wykrzyknikiem: „Wiedza (...) prowadzi do upadku moralnego!”, „prawdy istnieją poza człowiekiem (!?)”.

Gdyby jeszcze były jakieś wątpliwości, to warto wskazać na słowa, które najdobitniej podkreślają przepaść między postawami Tatarkiewicza i Witwickiego wobec tego samego materiału. Np. do mistycyzmu św. Bernarda Tatarkiewicz odnosi się z najwyższym szacunkiem i podziwem, a Witwicki — jako psycholog — widzi w nim zjawisko patologiczne i dodaje krótki komentarz: „mystyk masochista pokorny”.

3. Nie do wszystkich filozofów chrześcijańskich odnosi się Witwicki z takim dystansem. Widać to już na pierwszy rzut oka z rysunków. O ile Justyn, Orygenes, Tertulian, Anzelm, Bernard mogą być traktowane jak karykatury, to wyjątkowo piękny Augustyn (wyróżniony w dodatku akwarelą) jest przykładem portretowej idealizacji. Wiem dlaczego, ponieważ w rozmowach ze mną Witwicki wyrażał często swój podziw dla Augustyna jako dla p s y c h o l o g a. Rzecz jasna że poglądy filozoficzne Augustyna traktuje Witwicki z dystansem, a niedorzeczności zaopatruje wykrzyknikiem, ale przytacza też myśl, która zawsze była mu szczególnie bliska: „Świat jest cudowny: tylkośmy się zanadto przyzwyczaili do tych cudowności”.

Także o Tomasz z Akwinu wyrażał się Witwicki — w słowie i w druku - zawsze z wielkim szacunkiem. Szkoda, że nie starczyło mu energii na ozdobienie ostatniej karty rękopisu jego portretem. Z pewnością nie byłaby to karykatura.

4. Drukujemy tu tylko drugą część tekstu pt. *Filozofa chrześcijańska*, opuszczając rozdział o Arabach (z żalem, bo jest w tym rozdziale piękna główka Araba w burnusie). Odcięcie tej drugiej części od tego, co było przedtem, może wytworzyć u czytelnika błędny domysł, jakoby Witwicki wyprowadzał filozofię chrześcijańską wyłącznie ze źródeł greckich: od Platona, Arystotelesa, stoików, Plotyna, zapominając o źródłach żydowskich. Warto w związku z tym wyjaśnić, że w części I rękopisu był rozdział poświęcony Filonowi (z dwiema karykaturami Filona) i przytoczyć z tego rozdziału kilka fragmentów:

"FILON	25	przed	—	50	po	Chrystusie
z						Aleksandrii
Komentarz			do			Tory
Legis						allegoriae
De	sacrificiis		Abel		et	Caini
De						cherubin
Quod	Deus			sit		immutabilis
De		confusione				linguarum
Poznanie	Boga	pierwszym	zadaniem	filozofii	a	świata
Złączenie		z	Bogiem		jest	tylko
Robi się	to	przez	rozum	wyzwolony	od	ciała
Źródłem		poznania			W	ekstazie,
Duch	i	materia,	Dobro	i	zło	—
Trzeba	to	pogodzić	—	więc	wszystko	z
Bóg		szczytem			z	Boga,
Jest	jeden	niezłożony,	niezmienny,	wieczny,	ponad	czasem
POZA		ŚWIATEM		I		POZNANIEM.
MATERIA	BEZKSZTAŁTNA	bezwładna	bez duszna	bez		własności
POTENTIA	a	nie	BYT.	Ma	tylko	siły
Osobisty	czyli	świat	idej	(myśli	bożych	i
			sił)	kształtuje	materię.	Pośrednik,
						syn
						boży”.

5. O istnieniu tego rękopisu nikt chyba — poza p. Haliną Sosińską — aż do połowy lutego 1988 r. nie wiedział. Nie znając tych kilkudziesięciu rysunków Witwickiego nie mogłem ich uwzględnić w pracach z 1983 r. *Od Achillesa i Afrodyty do Uranii i Zenona z Elei czyli antyk w wyobraźni plastycznej Władysława Witwickiego* („Meander”, 1983, nr 12, s. 521-536) i *Wierzenia religijne w wyobraźni plastycznej Władysława Witwickiego* („Euhemer”, 1983, nr 3(129), s. 51-70). Obie prace należałoby teraz napisać na nowo.

Z tematycznego punktu widzenia znajdująca się w *Historii filozofii* seria 63 rysunków Witwickiego z 1932 r. może być uznana za pośrednie ogniwo między ilustracjami do dialogów Platona a ilustracjami do *Dobrej Nowiny*. We wszystkich trzech przypadkach rysunki pełnią podobną funkcję: nie są pomyślane jako ozdoba tekstu ani zwykłe powtarzanie tych informacji, które są znane skądinąd, ale są n a r z ę d z i e m i n t e r p r e t a c j i t e k s t u, podkreślając to, co według Witwickiego jest najbardziej istotne, zwracają uwagę na sprawy, których być może czytelnik nie umiałby zauważyć, gdyby ograniczył się do samej lektury.

Mówią nam też wiele o Witwickim. O jego stosunku do religii i do filozofii chrześcijańskiej.

*

„Euhemer — Przegląd religioznawczy”, 1989, nr 1(151).

(Publikacja: 27-02-2005 Ostatnia zmiana: 27-02-2005)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3965) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3965>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach

informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl